

AGATA MAZURKIEWICZ 

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Współpraca cywilno-wojskowa NATO w regionalnym systemie bezpieczeństwa: CIMIC w reagowaniu kryzysowym i obronie kolektywnej¹

ABSTRACT: Civil-military cooperation (CIMIC), as an institutionalized military function within NATO, was established after the experiences gathered by the Alliance during conflicts in the Balkans. Its main purpose is to support the NATO commander and his mission by coordinating activities and communicating with various civilian entities present in the area of NATO operations (e.g. international organizations, local population and authorities). As such, CIMIC was primarily designed to support Alliance troops in NATO's out-of-area operations. Along with the gradual withdrawal of the Alliance from such operations, grew the prominence of questions regarding the use of CIMIC under the Art. 5 of the Washington Treaty. This chapter aims to analyse the potential and possibilities of civil-military cooperation in the framework of collective defence, as well as diagnose the main challenges in this regard.

KEYWORDS: civil-military cooperation, CIMIC, NATO, collective defence, crisis response

¹ Rozdział powstał na podstawie projektu badawczego „Wpływ ról oficerów współpracy cywilno-wojskowej na efektywność ich misji w operacjach pokojowych” (nr UMO-2015/17/N/HS5/00415), finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki.

W odpowiedzi na doświadczenia uzyskane podczas operacji na Bałkanach w latach 90. w ramach NATO zaczęto rozwijać współpracę cywilno-wojskową (*civil-military cooperation*, CIMIC). Jako zinstytucjonalizowana i wyspecjalizowana funkcja sił zbrojnych, współpraca cywilno-wojskowa ma na celu wspieranie misji wojskowej NATO poprzez współpracę i koordynację działań pomiędzy dowódcą i siłami Sojuszu a aktorami cywilnymi, takimi jak organizacje międzynarodowe i pozarządowe, lokalna ludność i władze². Już pierwsze oficjalne dokumenty regulujące współpracę cywilno-wojskową NATO wskazują na jej zastosowanie w pełnym spektrum operacji wojskowych, czyli zarówno operacjach prowadzonych poza obszarem traktatowym NATO, jak i w obronie kolektywnej³. Tymczasem pozimnowojenny rozwój Sojuszu wskazywał na rosnące zainteresowanie zaangażowaniem w operacje stabilizacyjne poza obszarem północnoatlantyckim (choć przy zachowaniu obrony kolektywnej jako jednego z głównych zadań NATO)⁴. W konsekwencji planiści NATO kładli szczególnie nacisk na rozwój teorii i praktyki współpracy cywilno-wojskowej w kontekście operacji reagowania kryzysowego. Ta sytuacja zmieniła się w 2014 r., gdy w efekcie rosyjskiej inwazji na Ukrainę Sojusz zaczął ponownie podkreślać wagę i ryzyko potencjalnego ataku na jedno z państw członkowskich⁵. W takim kontekście coraz istotniejsze staje się pytanie o kształt współpracy cywilno-wojskowej prowadzonej podczas potencjalnej operacji wojskowej NATO na terenie jednego z państw sojuszników.

Celem niniejszego rozdziału jest analiza potencjału i możliwości zastosowania współpracy cywilno-wojskowej NATO w ramach obrony kolektywnej, a także zdiagnozowanie głównych wyzwań w tym zakresie. Analiza przeprowadzona została na podstawie dokumentów regulujących współpracę cywilno-wojskową przygotowanych przez NATO w latach 2001–2018⁶, a także wywiadów z żołnierzami doświadczonymi w prowadzeniu współpracy cywilno-wojskowej w operacjach NATO⁷. Rozdział

² NATO Military Committee, *MC 411/1 NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation*, Bruksela 2001, [on-line:] <https://www.nato.int/ims/docu/mc411-1-e.htm> – 23 IV 2011; NATO Military Committee, *MC 411/2 NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation (CIMIC) and Civil-Military Interaction (CMI)*, Bruksela 2014.

³ NATO Military Committee, *MC 411/1...*; NATO, *AJP-9: NATO Civil-Military Co-Operation (CIMIC) Doctrine*, Bruksela 2003, [on-line:] <http://www.nato.int/ims/docu/ajp-9.pdf> – 23 IV 2011.

⁴ R. Kupiecki, *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego*, Warszawa 2016.

⁵ NATO, *Wales Summit Declaration*, Newport 2014, [on-line:] http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm – 10 IX 2014.

⁶ Próba zawiera takie dokumenty jak: *MC 411/1 NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation* z 2001 r., *MC 411/2 NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation (CIMIC) and Civil-Military Interaction (CMI)* z 2014 r. oraz doktryny CIMIC NATO z lat 2003, 2013 i 2018.

⁷ Wywiady prowadzone przez autorkę w 2016 i 2017 r. w czterech jednostkach/instytucjach: CIMIC Centre of Excellence (Holandia), Multinational CIMIC Group (Włochy), Centrum Przygotowań

podzielony jest na trzy główne części. W pierwszej z nich przedstawiona została teoria i praktyka CIMIC NATO w kontekście operacji reagowania kryzysowego. Druga część omawia zadania i zastosowanie CIMIC NATO w operacjach obrony kolektywnej zgodnie z zapisami w dokumentach regulujących sojuszniczą współpracę cywilno-wojskową. W trzeciej i ostatniej części zebrane zostały główne wnioski oraz przedstawione najpoważniejsze wyzwania i dylematy związane ze współpracą cywilno-wojskową w operacjach obrony kolektywnej NATO.

CIMIC w reagowaniu kryzysowym

Kształt współpracy cywilno-wojskowej NATO bezpośrednio wynika z charakteru środowiska międzynarodowego i rozwijanego przez NATO kompleksowego podejścia do operacji wojskowych. Po rozpadzie bipolarnego podziału świata wyzwania postawione przed Sojuszem nie przypominały typowego międzypaństwowego konfliktu, a współczesne konflikty zbrojne przybrały wielopłaszczyznowy charakter. Nowe zagrożenia wiązały się z istnieniem państw w stanie całkowitego lub częściowego rozkładu oraz występowaniem niezdefiniowanego, rozproszonego przeciwnika, często funkcjonującego wśród ludności cywilnej. Jak zauważa Paulina Rosłoń, w takim układzie kluczowe stało się pozyskanie przychylności lokalnej ludności lub przynajmniej jej cichej akceptacji wobec obcych wojsk⁸. Dodatkowym czynnikiem komplikującym prowadzenie operacji wojskowych stała się aktywność różnego rodzaju cywilnych organizacji międzynarodowych i pozarządowych, działających na obszarach objętych konfliktem. Duża liczba aktorów niewojskowych o zróżnicowanych mandatach, źródłach finansowania i stylach działania, podejmujących aktywność na obszarze operacji NATO, stanowi poważne wyzwanie dla planowania i prowadzenia misji wojskowej.

W takim kontekście, jak przekonuje Michał Matyasik, „działania wyłącznie o charakterze kinetycznym w wielu przypadkach okazują się niewystarczające do osiągnięcia

do Misji Zagranicznych (Polska), Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni (Polska). W sumie przeprowadzono 35 wywiadów częściowo ustrukturyzowanych z przedstawicielami 8 europejskich państw członkowskich NATO. Stany Zjednoczone nie zostały uwzględnione w badaniach ze względu na nieco odmienną doktrynę tzw. *Civil Affairs*. Zob. C. Holshek, C. de Coning, *Civil-Military Coordination in Peace Operations*, Williamsburg 2012, [on-line:] http://cdn.peaceopstraining.org/course_promos/civil_military_coordination/civil_military_coordination_english.pdf – 12 VII 2017.

⁸ P. Rosłoń, *Rozwój współpracy cywilno-wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Część I)*, „Obronność” 2016, nr 2(18), s. 178-179.

długofalowych efektów”⁹. Zadania sił zbrojnych niejednokrotnie odbiegają od tradycyjnych zadań wojskowych, duże znaczenie ma też właściwe ułożenie relacji pomiędzy wojskiem a aktorami cywilnymi przebywającymi na obszarze operacji wojskowej. Założenie to stało się podstawą rozwijania przez NATO koncepcji kompleksowego podejścia do operacji pokojowych. Zgodnie z nią poszczególni aktorzy zaangażowani w reagowanie kryzysowe współpracują i koordynują swoją działalność na płaszczyźnie wojskowej, politycznej, społecznej i ekonomicznej w celu zapewnienia bezpieczeństwa i stabilności na danym obszarze¹⁰. Jednym z kluczowych narzędzi NATO wspierających wdrażanie koncepcji kompleksowego podejścia jest współpraca cywilno-wojskowa.

Zgodnie z doktryną NATO współpraca cywilno-wojskowa ma trzy główne funkcje: łącznikową, wsparcie dla dowódcy i wsparcie dla środowiska cywilnego¹¹. Zgodnie z funkcją łącznikową żołnierze CIMIC nawiązują i utrzymują kontakt z przedstawicielami środowiska cywilnego, wspierając w ten sposób interakcje, harmonizację działań, wspólne planowanie i wymianę informacji. W ramach funkcji wsparcia dowódcy żołnierze CIMIC doradzają i dostarczają informacji na temat środowiska cywilnego (nie pełniąc jednak funkcji *stricte* wywiadowczej¹²), działają na rzecz pozytywnej percepcji sił NATO wśród aktorów cywilnych oraz w razie potrzeb zabiegają o dostęp do niewojskowych zasobów. Trzecia funkcja CIMIC ma na celu wspieranie środowiska cywilnego i może zawierać szerokie spektrum aktywności, takich jak zapewnianie aktorom cywilnym dostępu do informacji, szkoleń, a w ostateczności także zasobów wojskowych. W warunkach operacji reagowania kryzysowego wykonywanie wszystkich trzech funkcji CIMIC jest istotne dla powodzenia misji.

W przypadku operacji reagowania kryzysowego prowadzonych przez NATO zasadność stosowania współpracy cywilno-wojskowej jest bardzo wysoka. Przede wszystkim niewydolne organy administracji cywilnej nie są w stanie zaspokoić potrzeb lokalnej ludności ani zapewnić odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa pozwalającego na swobodne działanie organizacji humanitarnych i rozwojowych. W takich warunkach

⁹ M. Matyasik, *Doktryna NATO „kompleksowego podejścia” w zarządzaniu współczesnymi konfliktami zbrojnymi*, [w:] *Polityczno-wojskowe implikacje członkostwa Polski w NATO: Z perspektywy 15-lecia obecności w strukturach Sojuszu*, pod red. T. Kośmidra, Warszawa 2014, s. 173.

¹⁰ Zob. K. Friis, P. Jarmyr, *Comprehensive Approach: Challenges and Opportunities in Complex Crisis Management*, Oslo 2008, *NUPI Series on Security in Practice*, [on-line:] <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/handle/123456789/27690> – 17 XII 2014.

¹¹ NATO, *AJP-9...*, par. 104; NATO, *AJP-3.4.9 Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, Bruksela 2013, par. 0204, [on-line:] <http://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2014/06/AJP-3.4.9-EDA-V1-E1.pdf> – 9 X 2014; NATO, *AJP 3.19 Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, Bruksela 2018, par. 2.16-2.21, [on-line:] <https://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2018/11/AJP-3.19-EDA-V1-E.pdf> – 19 II 2019.

¹² NATO, *AJP 3.19...*, par. 4.15.

stała komunikacja pomiędzy wojskami Sojuszu, lokalną administracją i cywilnymi organizacjami prowadzona w ramach współpracy cywilno-wojskowej pozwala zmniejszyć negatywne skutki niewydolności organów państwowych oraz zwiększa efektywność wysiłków wszystkich zaangażowanych w działania stabilizacyjne. Kolejnym argumentem wskazującym na zasadność zastosowania CIMIC w operacjach reagowania kryzysowego NATO jest znaczna obecność organizacji pozarządowych i międzynarodowych pomagających w rozwiązywaniu kryzysu. Koordynacja działań i wymiana informacji ze zróżnicowanymi organizacjami cywilnymi zwiększa szanse na efektywne wykorzystanie ograniczonych środków, unikanie podwajania wysiłków i zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich aktorów. Dodatkowo, kontakty cywilno-wojskowe na obszarach o kulturze odmiennej od kultur państw Sojuszu wymagają szczególnej wrażliwości i poszanowania odmienności, które tradycyjnie już wchodziły w skład szkoleń CIMIC NATO¹³. Tym samym warunki prowadzenia operacji reagowania kryzysowego jednoznacznie wskazują na potrzebę wprowadzenia wyspecjalizowanej funkcji w strukturach NATO odpowiedzialnej za kontakty ze środowiskiem cywilnym. CIMIC NATO pośrednio przyczynia się do zwiększania bezpieczeństwa pozostałych struktur poprzez tworzenie pozytywnego obrazu sił Sojuszu oraz wspiera dowódcę w wykonywaniu misji NATO.

CIMIC w obronie kolektywnej

Dokumenty regulujące CIMIC NATO przewidują także zastosowanie współpracy cywilno-wojskowej w przypadku zaangażowania wojsk Sojuszu w operację obrony kolektywnej na terenie jednego z państw członkowskich. Mimo że natura konfliktu, jak i bezpośrednie środowisko, w którym prowadzona jest tego typu operacja, znacznie różnią się od operacji reagowania kryzysowego, NATO zakłada, że również w tym przypadku współpraca cywilno-wojskowa będzie jednym z komponentów pozostających do dyspozycji dowódcy. Podstawą dla takiej decyzji jest założenie, że niezależnie od scenariusza zaangażowania wojsk NATO dowódcy muszą brać pod uwagę czynniki polityczne, społeczne, ekonomiczne, środowiskowe i humanitarne oraz szacować ich wpływ na planowanie i prowadzenia działań wojskowych¹⁴. Dedykowana funkcja CIMIC jest w tym ujęciu istotnym elementem wsparcia planowania i prowadzenia misji NATO.

¹³ Zob. A. Mazurkiewicz, *Training in Civil-Military Interactions: The Design and Challenges*, „Bezpieczeństwo: Teoria i Praktyka” 2019, nr 3.

¹⁴ NATO, *AJP-3.4.9...*, par. 0202.a.

W takiej sytuacji, zgodnie z zapisami dokumentów regulujących CIMIC NATO, wszelkie zasady prowadzenia współpracy cywilno-wojskowej oraz jej trzy kluczowe funkcje mają pozostać takie same jak w przypadku reagowania kryzysowego. Doktryna zaznacza, że należy spodziewać się modyfikacji w nacisku kładzionym na wypełnianie poszczególnych funkcji¹⁵, choć jednocześnie przykłady tej modyfikacji nie zostały doprecyzowane. W konsekwencji, w operacjach obrony kolektywnej główne zadania przewidziane dla żołnierzy i jednostek CIMIC w ramach funkcji łącznikowej obejmują koordynację z władzami i organizacjami cywilnymi oraz współpracę z służbami odpowiedzialnymi za cywilne planowanie kryzysowe. Ponadto, zgodnie z założeniami doktryny, w ramach funkcji wsparcia środowiska cywilnego żołnierze CIMIC mają za zadanie pomagać przy ewakuacji i zarządzaniu masowymi ruchami ludności cywilnej, dostarczaniu pomocy humanitarnej oraz przy naprawie infrastruktury krytycznej. W ramach funkcji wsparcia dowódcy żołnierze CIMIC odpowiadają za prowadzenie negocjacji z państwem przyjmującym (HNS, *Host Nation Support*) oraz doradzanie w kontekście analizy potencjalnych celów uderzenia, by minimalizować straty w ludziach i majątku państwa przyjmującego. Dodatkowe zadanie współpracy cywilno-wojskowej, zwłaszcza na etapie przekazywania odpowiedzialności za dany obszar odpowiednim władzom cywilnym, obejmuje współpracę z policją w zapewnianiu bezpieczeństwa i porządku publicznego¹⁶.

Dokumenty regulujące CIMIC NATO podkreślają, że w przypadku prowadzenia działań w ramach obrony kolektywnej współpraca cywilno-wojskowa jest równie istotna, jak w innych scenariuszach. Zasadność jej zastosowania opierana jest na trzech głównych argumentach. Przede wszystkim scenariusze zaangażowania w obronę kolektywną uwzględniają prowadzenie intensywnych działań kinetycznych¹⁷. Tym samym, mogą stanowić szczególne źródło zagrożenia dla zdrowia i życia zarówno żołnierzy, jak i cywilnych obywateli państw członkowskich NATO¹⁸. Jak wskazują badacze, w przypadku działań wojskowych istnieje tendencja wśród państw zachodnich, aby wyżej cenić życie własnych obywateli (cywilnych i wojskowych) od obywateli państw trzecich¹⁹. Można zatem uznać, że w przypadku operacji obrony kolektywnej waga

¹⁵ NATO, *AJP 3.19...*, par. 3.22.

¹⁶ NATO, *AJP-9...*, par. 303.2-3.

¹⁷ NATO, *AJP 3.19...*, par. 3.23.

¹⁸ NATO, *AJP-9...*, par. 303.2.a.

¹⁹ D. Fassin, *The Value of Life and the Worth of Lives*, red. V. Das, C. Han, Oakland 2016, s. 776. Zob. też: R. J. Barber, *The Proportionality Equation: Balancing Military Objectives with Civilian Lives in the Armed Conflict in Afghanistan*, „Journal of Conflict and Security Law” 2010, No. 15(3), s. 467-500; M. Shaw, *Risk-Transfer Militarism, Small Massacres and the Historic Legitimacy of War*, „International Relations” 2002, No. 16(3), s. 343-359.

dostępności wszelkich środków zwiększających bezpieczeństwo (w tym współpracy cywilno-wojskowej) jest niezwykle duża.

Drugi argument wskazuje na szczególnie istotną w przypadku tego typu operacji kwestię masowych ruchów ludności i przesiedleń. Tego typu wyzwanie nie ogranicza się oczywiście do zaangażowania wojsk NATO w operację z art. 5 – masowe ruchy ludności cywilnej są elementem większości współczesnych konfliktów. Jednakże w przypadku operacji obrony kolektywnej, migracje uchodźców i osób przesiedlonych są przez NATO postrzegane jako szczególnie rodzaj zagrożenia dla obywateli państw członkowskich oraz wyjątkowe utrudnienie dla swobody poruszania się i działania sił Sojuszu²⁰. Współpraca cywilno-wojskowa mająca za zadanie ułatwianie procesu przemieszczania się i relokacji pełni tym samym istotną rolę w operacji.

Po trzecie, doktryna CIMIC NATO przewiduje, że w przypadku intensywnego konfliktu na obszarze operacji może działać relatywnie niewiele organizacji pomocowych. Niezaspokojenie podstawowych potrzeb ludności cywilnej może mieć negatywne konsekwencje dla prowadzenia misji wojskowej, np. pod postacią masowych ruchów ludności, głodu lub zagrożeń epidemiologicznych. W takiej sytuacji dowódcy NATO mogą zostać poproszeni o tymczasowe przejęcie na siebie obowiązków zaspokajania potrzeb cywilnych²¹. Tym samym, zgodnie z dokumentami CIMIC NATO, kluczowa będzie rola sił zbrojnych i w konsekwencji współpracy cywilno-wojskowej we wspieraniu środowiska cywilnego poprzez dostarczanie pomocy humanitarnej lub naprawę infrastruktury krytycznej. W świetle wspomnianej wyżej priorytetyzacji bezpieczeństwa i dobrostanu obywateli państw członkowskich NATO tego typu zaangażowanie zyskuje szczególne znaczenie w operacjach obrony kolektywnej.

Jednocześnie zasadność zastosowania współpracy cywilno-wojskowej w operacjach obrony kolektywnej NATO wzbudza pewne wątpliwości. Przede wszystkim, w przeciwieństwie do operacji reagowania kryzysowego prowadzonych często na terenach państw upadłych, operacje z art. 5 traktatu waszyngtońskiego miałyby miejsce na terenach państw członkowskich NATO – państw sprawnie funkcjonujących, o często rozbudowanych strukturach i procedurach cywilnego planowania kryzysowego. W takiej sytuacji wypełnianie zadań związanych ze wsparciem środowiska cywilnego będzie należało do podstawowych obowiązków państwa przyjmującego. Nawet w przypadku znacznych zniszczeń na terenie państwa członkowskiego NATO zakłada się, że rząd zachowa zarówno wolę, jak i zdolność do organizowania i przeprowadzania cywilnej

²⁰ NATO, *AJP-9...*, par. 303.2.b.

²¹ NATO, *AJP 3.19...*, par. 3.23.c.

odbudowy kraju²². W takiej sytuacji państwo członkowskie Sojuszu będzie wspierane przez organizacje międzynarodowe inne niż NATO i mało prawdopodobnym jest, aby wymagało przy tej współpracy pośrednictwa żołnierzy CIMIC. O ile, w przypadku reagowania kryzysowego, zaangażowanie żołnierzy CIMIC w prowadzenie koordynacji działań i wymiany informacji z aktorami cywilnymi jest jednym z kluczowych elementów współpracy cywilno-wojskowej, w przypadku obrony kolektywnej tego typu zadania najprawdopodobniej będą podejmowane przez administrację cywilną.

Dodatkowo, czynnikiem wyraźnie zmniejszającym wagę współpracy cywilno-wojskowej w operacjach obrony kolektywnej są niewielkie różnice kulturowe pomiędzy wojskami Sojuszu i lokalnym społeczeństwem. Zbieżność kultur i wartości poszczególnych państw członkowskich NATO sprawia, że szczególne umiejętności i wyszkolenie żołnierzy CIMIC nie stanowią tak istotnej korzyści jak w reagowaniu kryzysowym. Można też z dużą dozą prawdopodobieństwa założyć, że ludność na terenach objętych działalnością Sojuszu będzie dość pozytywnie nastawiona do sił NATO. Działalność zmierzająca do poprawy wizerunku wojsk oraz zapewnienia im poparcia ze strony aktorów cywilnych nie będzie więc istotnym elementem prowadzenia misji obrony zbiorowej.

Podsumowanie i wnioski

Kontekst współpracy cywilno-wojskowej prowadzonej na obszarze traktatowym jest zatem bardzo szczególny i przedstawia zarówno nowe szanse, jak nowe wyzwania. Wagę nadal zachowuje część wyzwań typowych dla misji reagowania kryzysowego, tj. umiejętność dostosowania się do cywilnych partnerów pod względem np. języka, znajomość i zrozumienie ich mandatów, struktur czy stylu pracy. Niezależnie od miejsca prowadzenia działań wojskowych oraz stopnia odmienności kulturowej zdolności komunikacyjne i negocjacyjne są istotnym atutem w kontaktach z aktorami cywilnymi. Jednocześnie stała obecność struktur NATO na terenie państw członkowskich (w szczególności pod postacią tzw. *NATO Force Integration Units* czy wielonarodowych korpusów) wiąże się z możliwością tworzenia rozbudowanej sieci kontaktów z aktorami cywilnymi – zarówno w odniesieniu do organów administracji publicznej, służb ratunkowych czy organizacji pozarządowych. W tym przypadku nawiązywanie relacji cywilno-wojskowych nie jest ograniczone 6-miesięcznymi (zazwyczaj) zmianami, którym podlegają żołnierze na misjach reagowania kryzysowego. W takich warun-

²² *Ibidem*, par. 3.23.a.

kach współpraca cywilno-wojskowa może zostać oparta na dużo bardziej stabilnym fundamencie długotrwałych, osobistych znajomości pomiędzy żołnierzami i cywilami, budowanych na bazie zaufania i sprawdzonych schematów działania.

Z drugiej strony, nieco paradoksalnie, organizacje pozarządowe mogą być mniej zainteresowane współpracą z siłami NATO w przypadku przygotowań do obrony kolektywnej. Ze względu na profil funkcjonowania i konieczność przedstawienia widocznych rezultatów swojej pracy organizacje pozarządowe są często w większym stopniu nastawione na pracę poza granicami krajów, z których się wywodzą. Uczestnictwo we wspólnych cywilno-wojskowych szkoleniach czy ćwiczeniach może być przez nie postrzegane jako niedostatecznie zwiększające ich widoczność wśród ofiarodawców. Ponadto działalność na obszarze aktywnego konfliktu, na którym toczy się misja reagowania kryzysowego NATO, skłania tego typu organizacje do bliższej współpracy z siłami Sojuszu, choćby w celu zwiększenia bezpieczeństwa swoich pracowników. W przypadku stanu pokoju i jedynie przygotowań do ewentualnego scenariusza obrony terytorium państwa członkowskiego tego typu motywacja nie występuje. Dlatego, aby wspomóc rozwijanie trwałej współpracy cywilno-wojskowej na terenach państw członkowskich NATO, niezbędne są regularne, instytucjonalne wysiłki zmierzające do zwiększania świadomości na temat zadań i możliwości poszczególnych aktorów oraz nieformalne okazje do zacieśniania więzi, np. pod postacią wspólnych cywilno-wojskowych pikników, festiwali czy drobnych projektów.

Innym typem wyzwania, szczególnym dla współpracy cywilno-wojskowej w przygotowaniu do obrony kolektywnej, jest kwestia współpracy wojskowo-wojskowej. W przypadku misji reagowania kryzysowego działania sił zbrojnych państw NATO są prowadzone w ramach jednej linii dowodzenia i kontroli. Jednakże w czasie pokoju i przygotowań do ewentualnej kolektywnej obrony jednostki poszczególnych państw członkowskich pozostają pod kontrolą krajowych systemów dowodzenia, podczas gdy jednostki wielonarodowe są z niego wyjęte i działają w dużej mierze autonomicznie. Tym samym komunikacja, wymiana informacji i koordynacja działań pomiędzy tego typu jednostkami, także w odniesieniu do współpracy z partnerami cywilnymi, jest instytucjonalnie ograniczona. Ta sytuacja sprawia, że poszczególne jednostki działają raczej obok siebie niż razem, co w konsekwencji negatywnie wpływa na potencjał budowania trwałych podstaw współpracy cywilno-wojskowej.

Podsumowując, zasadność zastosowania współpracy cywilno-wojskowej podczas misji reagowania kryzysowego NATO jest niewątpliwa, a korzyści z poprawnie wykonywanych zadań przez żołnierzy CIMIC były niejednokrotnie odnotowywane w Afganistanie i Iraku. Zasadność ta opiera się przede wszystkim na szczególnych warunkach tego typu zaangażowania wojsk NATO – dużej liczbie bardzo zróżnicowanych

aktorów cywilnych działających na obszarze operacji i konieczności stałej komunikacji z nimi, dysfunkcyjnych cywilnych strukturach administracyjnych niebędących w stanie efektywnie sprawować rządów czy też konieczności pozyskania zaufania wobec interweniujących wojsk ze strony odmiennej kulturowo ludności cywilnej. W takich okolicznościach dedykowana funkcja pełniona przez wyszkolonych specjalistów może dostarczyć realnych korzyści w zwiększaniu bezpieczeństwa i stabilności na obszarze, na którym działają siły NATO.

W przypadku operacji obrony zbiorowej czynniki te, które w dużej mierze przyczyniły się do powstania zinstytucjonalizowanej współpracy cywilno-wojskowej, praktycznie nie występują. Państwa członkowskie NATO rozwijają własne zdolności cywilnego reagowania kryzysowego, posiadają służby i struktury odpowiedzialne za zaspokajanie podstawowych potrzeb ludności oraz koordynację wszelkich aktywności organizacji pomocowych i rozwojowych działających na ich terytorium. Również kwestie związane z różnorodnością kulturową oraz umiejętnością poszanowania i dostosowania się do lokalnych zwyczajów nie przedstawiają szczególnego wyzwania dla potencjalnej operacji NATO prowadzonej na terytoriach państw członkowskich Sojuszu. Rola współpracy cywilno-wojskowej w operacjach obrony kolektywnej byłaby zatem dużo bardziej ograniczona i mniej prominentna niż w przypadku działań ekspedycyjnych.

Mimo to zastosowanie współpracy cywilno-wojskowej w kontekście obrony kolektywnej nie wydaje się zupełnie bezzasadne. Funkcja wsparcia dla środowiska cywilnego oraz funkcja łącznikowa byłyby w tym przypadku znacznie ograniczone, choć ta druga w pewnym stopniu zachowuje swoje znaczenie. Podtrzymywanie komunikacji i wymiana informacji z administracją państwa przyjmującego mogłyby pozytywnie wpłynąć na zdolność sił NATO do swobodnego poruszania się i działania na obszarze objętym operacją. Pod tym kątem stałe funkcjonowanie struktur NATO na obszarze państwa członkowskiego sprzyja budowaniu i rozwijaniu trwałych podstaw współpracy, opartych na osobistym i długoterminowym kontakcie. Szczególnie istotną rolę pełni funkcja wsparcia dowódcy, w ramach której CIMIC umożliwia uwzględnienie specyfiki środowiska cywilnego w planowaniu i prowadzeniu operacji oraz dąży do minimalizowania negatywnego wpływu działań wojskowych na środowisko cywilne (i *vice versa*) ma zasadnicze znaczenie dla cywilnych i wojskowych decydentów państw członkowskich i NATO. Aby jednak zwiększyć efektywność współpracy cywilno-wojskowej, należy także zwiększyć współpracę pomiędzy jednostkami krajowymi i wielonarodowymi. CIMIC NATO może więc być użytecznym narzędziem w każdym typie zaangażowania sił zbrojnych, pod warunkiem ustanowienia odpowiednich schematów działania i koordynacji z różnymi aktorami cywilnymi, jak i wojskowymi.

Bibliografia

- Barber R. J., *The Proportionality Equation: Balancing Military Objectives with Civilian Lives in the Armed Conflict in Afghanistan*, „Journal of Conflict and Security Law” 2010, No. 15(3), s. 467-500, <https://doi.org/10.1093/jcsl/krq017>.
- Fassin D., *The Value of Life and the Worth of Lives*, [w:] *Living and Dying in the Contemporary World: A Compendium*, red. V. Das, C. Han, Oakland 2016, s. 770-783.
- Friis K., Jarmyr P., *Comprehensive Approach: Challenges and Opportunities in Complex Crisis Management*, Oslo 2008, *NUPI Series on Security in Practice*, [on-line:] <http://dspace.cigi-library.org/jspui/handle/123456789/27690>.
- Holshek C., de Coning C., *Civil-Military Coordination in Peace Operations*, Williamsburg 2012, [on-line:] http://cdn.peaceopstraining.org/course_promos/civil_military_coordination/civil_military_coordination_english.pdf.
- Kupiecki R., *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego*, Warszawa 2016.
- Matyasik M., *Doktryna NATO „kompleksowego podejścia” w zarządzaniu współczesnymi konfliktami zbrojnymi*, [w:] *Polityczno-wojskowe implikacje członkostwa Polski w NATO: Z perspektywy 15-lecia obecności w strukturach Sojuszu*, pod red. T. Kośmidra, Warszawa 2014, s. 172-187.
- Mazurkiewicz A., *Training in Civil-Military Interactions: The Design and Challenges*, „Bezpieczeństwo: Teoria i Praktyka” 2019, No. 3.
- NATO, *AJP-3.4.9: Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, Bruksela 2013, [on-line:] <http://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2014/06/AJP-3.4.9-EDA-V1-E1.pdf>.
- NATO, *AJP-9: NATO Civil-Military Co-Operation (CIMIC) Doctrine*, Bruksela 2003, [on-line:] <http://www.nato.int/ims/docu/ajp-9.pdf>.
- NATO, *AJP 3.19: Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, Bruksela 2018, [on-line:] <https://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2018/11/AJP-3.19-EDA-V1-E.pdf>.
- NATO, *Wales Summit Declaration*, Newport 2014, [on-line:] http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm.
- NATO Military Committee, *MC 411/1 NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation*, Bruksela 2001, [on-line:] <https://www.nato.int/ims/docu/mc411-1-e.htm>.
- NATO Military Committee, *MC 411/2 NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation (CIMIC) and Civil-Military Interaction (CMI)*, Bruksela 2014.
- Rosłoń P., *Rozwój współpracy cywilno-wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Część I)*, „Obronność” 2016, nr 2(18), s. 176-192.
- Shaw M., *Risk-Transfer Militarism, Small Massacres and the Historic Legitimacy of War*, „International Relations” 2002, No. 16(3), s. 343-359, <https://doi.org/10.1177/0047117802016003003>.